

**Toimenpiteet aluetason työvoima- ja koulutustarpeiden
ennakoinnin kehittämiseksi**

Työryhmän loppuraportti 2008

Työ- ja elinkeinoministeriölle

Työ- ja koulutusasiainneuvosto käsitteli 15.12.2006 ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kehittämistä selvittäneen virkamiestyöryhmän työtä. Yhtenä toimenpide-ehdotuksena työn jatkamiseksi esitettiin työryhmän asettamista valmistelemaan aluetason ennakoivia toimenpiteitä. Työministeriö asetti tämän työryhmän 1.3.2007.

Työryhmän asettamiskirjeen mukaan työryhmän tehtävänä on

- Valmistella toimenpiteet aluetason työvoima- ja koulutustarpeiden ennakoinnin yhteistyön tiivistämisestä niin, että ennakoitietä olisi nykyistä paremmin toisiaan täydentävää ja yhteen sovitettua sekä tämän edellyttämistä ratkaisusta alue- ja valtakunnan tasolla.
- Arvioida alueellisten ennakoitiverkostojen perustamisen tarve sekä ennakoitiverkoston ja alueellisten verkostojen yhteistyön järjestäminen.

Alkuperäisen asettamiskirjeen mukaan työryhmän piti saada työnsä valmiiksi 31.5.2007 mennessä. Työryhmä pyysi työnsä jatkoaikaa vuoden 2007 loppuun voidakseen ottaa esityksissään huomioon eräät Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelmaan sisältyvät ennakoinnin kehittämistä edellyttävät tai siihen kytkeytyvät tavoitteet. Työryhmälle myönnettiin sen pyytämä jatkoaika.

Työryhmä on saanut työnsä päätökseen ja luovuttaa kunnioittavasti loppuraporttinsa työ- ja elinkeinoministeriölle.

Helsingissä 14.3.2008

Raimo Harjunen, puheenjohtaja
johtaja
Etelä-Pohjanmaan TE-keskus

Jukka Mäkitalo
suunnittelupäällikkö
työ- ja elinkeinoministeriö

Pentti Vuorinen
ylitarkastaja
työ- ja elinkeinoministeriö

Ville Heinonen
erikoissuunnittelija
opetusministeriö

Ilkka Mella
neuvotteleva virkamies
työ- ja elinkeinoministeriö

Heli Saijets
neuvotteleva virkamies
työ- ja elinkeinoministeriö

Varpu Weijola
neuvotteleva virkamies
työ ja elinkeinoministeriö

Eero Aamio
kehittämisjohtaja
Etelä-Savon maakuntaliitto

Jukka Peltokoski
alueyksikön päällikkö
Länsi-Suomen lääninhallitus

Matti Kimari
opetusneuvos
Opetushallitus

Jouko Nieminen, sihteeri
projektipäällikkö
Uudenmaan TE-keskus

SISÄLLYS

Johdanto	4
1. Alueellisen ennakointiverkoston rakentuminen	5
2. Prosessit, joihin tarvitaan alueellista ennakointia	6
2.1 Maakunnan yleinen kehittäminen	8
2.2 Työvoimatarpeiden ennakointi keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä	9
2.3 Koulutustarpeen määrällinen ennakointi	9
2.3.1 Koulutustarpeiden pitkän ja keskipitkän aikavälin ennakointi	10
2.3.2 Ammatillisen aikuiskoulutuksen lyhyen aikavälin ennakointi	12
2.4 Ajantasainen alueellinen talouden ja työllisyyden kehityskuva	13
3. Ennakointitiedon vaikuttavuuden ja käytettävyyden parantaminen	14
3.1 Ennakointitiedon vaikuttavuuden parantaminen	14
3.2 Ennakointitiedon käytettävyyden parantaminen	15
4. Alueellisten ennakointiverkostojen ja valtakunnallisten ennakointiverkostojen yhteistyö	15
Lähteet:	17

Johdanto

Toimintaympäristön ennakoinnin merkityksen kasvu strategisen suunnittelun ja operatiivisen päätöksenteon tukena on todettu useissa tuoreissa selvityksissä ja kehittämissesityksissä. Mm Valtioneuvoston ennakointiverkoston loppuraportti (2007), opm:n asettama Koulutustarpeiden ennakoinnin koordinaatioryhmän raportti (2008) sekä Samuli Leveälahden Koulutustarpeiden alueennakointiyhteistyön nykytila- kehittämistarpeet -selvitys (2006) painottavat alueellisen ennakointiyhteistyön kehittämistarvetta.

Työryhmä selvitti työnsä kuluessa alueellisen ennakoinnin nykytilaa TE-keskusten ja niiden yhteydessä toimivien ammatillisen aikuiskoulutuksen ennakointi- ja hankintatoimikuntien sekä maakuntien liittojen ennakointitoimintaa ja kehittämistarpeita kartoittaneilla kyselyillä.

Nykyiset ennakoinnin rakenteet ovat perusteiltaan hyviä ja työvoima- ja koulutustarpeiden ennakointitoiminnassa mukana olevien sektoriministeriöiden ja aluetoimijoiden välinen työnjako on toimiva. Olemassa olevien käytäntöjen pohjalta on hyvä jatkaa ennakoinnin kehittämistä.

Alueilla ennakointia hoidetaan lähtien sekä alueellista tarpeista että kansallisissa prosesseissa alueelle määritellyistä tehtävistä. Alueellinen ennakointi on kehittynyt merkittävästi viime vuosina. Kuitenkin lähes kaikissa selvityksissä ja esityksissä esiin nostetut alueellisen ennakoinnin keskeiset haasteet ovat:

- Mitkä toimijat muodostavat alueellisen ennakointiverkoston rungon?
- Kuinka turvataan ennakointitoiminnan jatkuvuus?
- Mitkä ovat ne keskeiset alueelliset suunnittelu- ja päätöksentekoprosessit, joiden tueksi ennakointia tarvitaan?
- Mihin asioihin ennakoinnissa tulisi keskittyä?
- Kuinka parannetaan alueellisen ennakointitiedon hyödynnettävyyttä?
- Mikä on alueellisen ja valtakunnallisen ennakoinnin työnjako ja vuorovaikutus?
- Mikä on sellaista ennakointitietoa, joka on kustannustehokkaimmin hankittavissa, ylläpidettävissä ja jaettavissa keskitetysti.

Työryhmä on ottanut huomioon esityksissään hallitusohjelman kannanotot ennakoinnin kehittämisestä ja hallinnon uudistamisesta. Pääministeri Matti Vanhasen II hallitusohjelmassa on työvoiman- ja koulutustarpeiden ennakoinnin kehittämiseen liittyviä useita mainintoja:

Työvoimapolitiikka: ”Työvoima- ja koulutustarpeiden ennakoinnin merkitys korostuu. Tämä edellyttää toimivien yhteistyömuotojen luomista työmarkkinaosapuolten, työvoimaviranomaisten ja koulutusjärjestelmän välille sekä valtakunnallisesti että alueellisesti.”

Koulutus-, tiede- ja kulttuuripolitiikka: ”Hallitus uudistaa ennakoinnin perusteita, jotta laadullisiin ja määrällisiin osaamis-, koulutus-, tutkimus- ja työelämän tarpeisiin voidaan vastata paremmin”

Hyvinvointipolitiikka: ”Kattavat ja vaikuttavat sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut: ”Kiinnitetään erityistä huomiota työvoimatarpeiden valtakunnalliseen ja alueelliseen ennakointiin”

Työn, yrittämisen ja työelämän politiikkaohjelma: ”Lisätään ja tehostetaan työvoimatarpeen ennakointia sekä ennakoinnin vaikutusta koulutukseen”

Hallitusohjelmassa on lisäksi useita hallinnon kehittämis- ja selvityshankkeita, joilla on yhteys alueellisen ennakoinnin kehittämiseen. Tällaisia hankkeita ovat:

- työ- ja elinkeinoministeriön perustaminen
- aluehallinnon uudistamishanke
- Opetushallituksen tehtävien ja aseman arviointi

Valtioneuvoston ennakoitiverkosto määrittelee loppuraportissaan ”ennakoinnin tarkoittavan järjestelmällistä, osallistavaa prosessia, jossa kerätään, arvioidaan ja analysoidaan tietoa sekä laaditaan perusteltuja kuvia ja visioita keskipitkän ja pitkän aikavälin tulevaisuudesta. Tulevaisuuden ennakoinnilla pyritään parantamaan päätöksenteon tietopohjaa.” Määritelmä on samankaltainen kuin Euroopan komission alueellisen ennakoinnin oppaassa¹ esitetty. Opetushallituksen ylläpitämän ennakoinnin sähköisen tietopalvelun Enstin näkökulma kattaa kaikki aikajänteet: siinä ennakoinnilla tarkoitetaan tulevaisuutta kohti muuttuvan nykyisyyden hallintaa mennyttä, nykyisyyttä ja tulevaa koskevan tiedon avulla. Ennakointiin luetaan tulevaisuuden kuvaaminen, analysointijärjestelmien luominen, kehittäminen ja hyödyntäminen sekä tulevaisuutta koskevan tiedon tuottaminen, hankinta ja käsittely, muokkaus, analysointi ja raportointi.

Työryhmä keskittyi tarkastelussaan kahteen tärkeään alueelliseen suunnitteluprosessiin: maakuntaohjelman laadintaan sekä alueellisen koulutustarjonnan ennakointiin. Ne molemmat kytkeytyvät valtakunnallisiin strategiaprosesseihin. Maakuntaohjelmatyö linkittyy valtioneuvoston ja eri hallinnonalojen aluekehittämistavoitteisiin. Koulutuksen määrällistä suunnittelua tukeva alueellinen ennakointi liittyy mm. koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman valmisteluun, koulutustarjonnan ohjaukseen, työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen hankintaan, koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen oman toiminnan kehittämiseen ja aluekehittämiseen.

Tärkeä alueellinen suunnitteluprosessi on myös TE-keskuksissa toteutettu talouden ja työllisyyden lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin ennakointi elinkeinopolitiikan edistämisen ja työmarkkinoiden toimivuuden kannalta. Se voidaan nähdä sekä sektorikohtaisena ennakointityönä että tärkeänä perustana edellä mainituille kahdelle ennakointiprosessille.

Loppuraportti on tiivis esitys työryhmän tunnistamista alueellisen ennakoinnin haasteista sekä kehittämisehdotuksista, joilla näihin haasteisiin tulisi vastata. Koska alueellista ennakointia tarkastellaan prosesseina, kohdistuvat myös kehittämisehdotukset pääosin näiden prosessien kehittämiseen.

1. Alueellisen ennakoitiverkoston rakentuminen

Ennakoinnin tavoitteena on tuottaa tietoa strategisen suunnittelun ja päätöksenteon tueksi joten siksi on tärkeää, että siihen osallistuvat ne toimijat, jotka tietoa tarvitsevat. Jäljempänä kuvattavat tärkeimmät alueelliset prosessit, joissa ennakoititietoa tarvitaan, ovat kaikki usean toimijan yhteistyöprosesseja.

Työryhmä tutustui työnsä yhteydessä moniin hyvinä pitämiinsä ennakoitikäytäntöihin, joista tarkemmin tutustuttiin Varsinais-Suomen, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin ennakoitikäytäntöihin.

Verkostomuotoinen toiminta on tyypillistä niin aluekehitystyölle kuin koulutuksen suunnittelullekin. Kukin osallinen tuottaa verkoston yhteiseen käyttöön sitä tietoa, jonka tuottamisessa ja tulkinassa se on paras asiantuntija.

¹ Euroopan Komissio. Toim. Toivonen & Nieminen (2003): Alueellisen ennakoinnin käytännön opas.

Kehittämisehdotus:

Työryhmä suosittelee, että maakuntien liitot, aluekehittämismallit puitteissa, kokoavat alueellisen ennakoitiverkoston tai ylläpitävät jo olemassa olevaa ennakoitiverkoston. Verkostoissa tulisi olla edustettuina valtion aluehallintoviranomaisista ainakin lääninhallitus ja TE-keskus, koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut, työmarkkinajärjestöt sekä paikallisia elinkeinonharjoittajia. Verkostoja tulisi hyödyntää aktiivisesti niin koulutuksen määrällisen suunnittelun kuin työ- ja elinkeinopolitiikan alueellisen suunnittelunkin tukena.

Työ- ja elinkeinoministeriön, opetusministeriön ja Opetushallituksen tehtävä on tukea alueellisten toimijoiden ennakoitiosaamisen kehittymistä ja ennakoititoiminnan vakiintumista.

Koska alueellisessa strategiatyössä korostuu eri toimijoiden yhteistyö, olisi luontevaa kytkeä ennakoitintoiminta myös maakunnan yhteistyöryhmän työhön siinä vaiheessa kun yhteistyöryhmän tehtäviä arvioidaan uudelleen.

Alueellisen ennakoitiverkoston käytännön työnjako voidaan ratkaista eri alueilla eri tavoin. Ennakoitiverkoston käytännön työssä tulee hyödyntää olemassa olevaa ennakoitiosaamista ja käytettävissä olevia resursseja luontevalla tavalla.

Verkostomaisesti organisoitu toiminta edellyttää vahvaa yhteistyötahtoa eli luottamusta siihen, että verkostokumppanit osallistuvat tiedon tuottamiseen ja jakamiseen². Avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri ei synny hetkessä, vaan vaatii usein paljonkin aikaa.

Työryhmä katsoo, että nykymuotoiset TE-keskusten yhteydessä toimivat ammatillisen aikuiskoulutuksen ennakoitintoimintat ja hankintatoimikunnat asetuksessa tiukasti määritellyllä kokoonpanolla eivät sellaisenaan palvele enää riittävän hyvin alueellisten koulutustarpeiden ennakoitintoimintaa. Toimikunnista on saatu myönteisiäkin kokemuksia, mutta vain harvoin ne ovat kyenneet vastaamaan niihin kohdistuneisiin odotuksiin.

Eräs alueellisen ennakoitintoiminnan kehittymistä jarruttanut tekijä on ollut se, että ennakoitintoimintaa ei aina ole nähty osaksi strategista suunnittelua ja ennakoitintoimintaa operatiivisen päätöksentekoprosessin olennaiseksi osaksi. Tämä on johtanut siihen, että ennakoitintoimintaa ei ole resursoitu pysyvästi kuten muuta strategiatyöhön liittyvää toimintaa. Liian usein ennakoitintoiminta on ollut väliaikaista ja projektirahoituksella toteutettua.

Kehittämisehdotus:

Työryhmän käsityksen mukaan hyvin toimiva ennakoitiverkosto edellyttää nykyistä vahvempia resursseja. Siihen tarjoutuu mahdollisuus vireillä olevan valtion aluehallintouudistuksen yhteydessä, kun käytettävissä olevia henkilövoimavaroja voidaan järjestellä uudelleen.

Toiminta alueellisessa ennakoitiverkostossa tulee resursoida osaksi normaaleja työtehtäviä. Projektirahoitusta on syytä käyttää vain silloin, kun kyse on kertaluonteisesta ennakoitintoiminnasta tai muusta normaalitoiminnan ylittävistä kehittämistyöistä.

2. Prosessit, joihin tarvitaan alueellista ennakoitintoimintaa

Alueiden kehittämisestä vastaavat kunnat ja valtio. Alueiden kehittämiseen liittyvien tehtävien hoitamisesta kussakin maakunnassa vastaa maakunnan liitto aluekehitysviranomaisena toimien tällöin yhteistyössä valtion viranomaisten kanssa. Koska aluekehitystyön vaikuttavuus perustuu pitkälti siihen, että kaikki aluekehitystyössä mukana olevat sitoutuvat yhteisten tavoitteiden toteuttamiseen,

² Ks. esim. Kaivo-oja & Laitinen (2007): Alueellisen ennakkoinnin haasteet ja toimintamallit – Case SataEnnakoitintoiminta

on tärkeää, että kaikilla toimijoilla on mahdollisimman yhtenevä kuva maakunnan/alueen haasteista ja mahdollisuuksista vastata niihin.

Eri toimijoiden yhteinen ennakointitoiminta on väline yhteisen maakuntakuvan luomiseen. Ennakoinnin systemaattinen kehittäminen edellyttää käsitystä siitä, millaisiin suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseihin ennakointi on kytkeytynyt. Näin päästään selville, millaista ennakointitietoa pitäisi tuottaa ja tuotetaan, millaisia puutteita tai katvealueita ennakointitiedon tuotannossa on kuin myös mahdollisista päällekkäisyyksistä tiedon tuottamisessa.

Työ- ja elinkeinoministeriön keskeiset aluetason ennakointia edellyttävät prosessit liittyvät alueiden kehittämisen strategian laadintaan sekä kansallisten ja EU-ohjelmien suunnitteluun ja toteuttamiseen. Alueiden kehittämisen kokonaisstrategia tuotetaan yhteistyössä eri asiantuntijoiden ja alueellisten toimijoiden kanssa. Se pitää sisällään vision eri sektorien ja alueiden kehitysnäkymistä 10-15 vuoden aikavälille. Tämä antaa pohjan alueiden kehittämisen strategisille linjauksille, jotka määrittävät toiminnan painopisteitä ja tavoitteita sekä keskeisiä välineitä niiden toteuttamiseksi.

Maakuntaohjelmat liittyvät alueiden kehittämisen kokonaisstrategiaan määrittelemällä painopisteitä ja tavoitteita aluetasolla. Tärkeimpiä välineitä aluepolitiikan tavoitteiden toteuttamisessa ovat erilliset alueiden kehittämisen ohjelmat, kuten EU:n rakennerahasto-ohjelmat sekä kansallisesti rahoitetut ohjelmat (osaamiskeskusohjelma, aluekeskusohjelma, kaupunkiohjelmat ja maaseudun kehittämisohjelmat).

Kehittämisohjelmat valmistellaan keskushallinnon toimesta yhteistyössä alueellisten toimijoiden kanssa, jotka vastaavat suurelta osin niiden toteuttamisesta. Alueiden kehittämisen strategia- ja ohjelmatyö vaatii tietoa ja näkemystä alueiden kehityksestä ja rakenteista. Keskushallinnon ja aluehallinnon yhteistyössä toteuttamalla ennakoinnilla ja seurannalla on tärkeä rooli tehokkaan ja oikein kohdentuvan ohjelmallisen aluepolitiikan toteuttamisessa. Ennakointia tarvitaan myös varauduttaessa talouden muutoksiin ja niiden vaikutuksiin alueilla, jolloin budjetin määrärahoja voidaan käyttää äkillisten rakennemuutosalueiden tukemiseen.

Työryhmä on tunnistanut sellaisiksi alueellisiksi suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseiksi, joiden tueksi ennakointia tarvitaan, seuraavat:

Maakunnan yleinen kehittäminen

Maakuntasuunnitelma (masu), pt
Maakuntaohjelma (mako), kt
Toteuttamissuunnitelma (totsu), lt

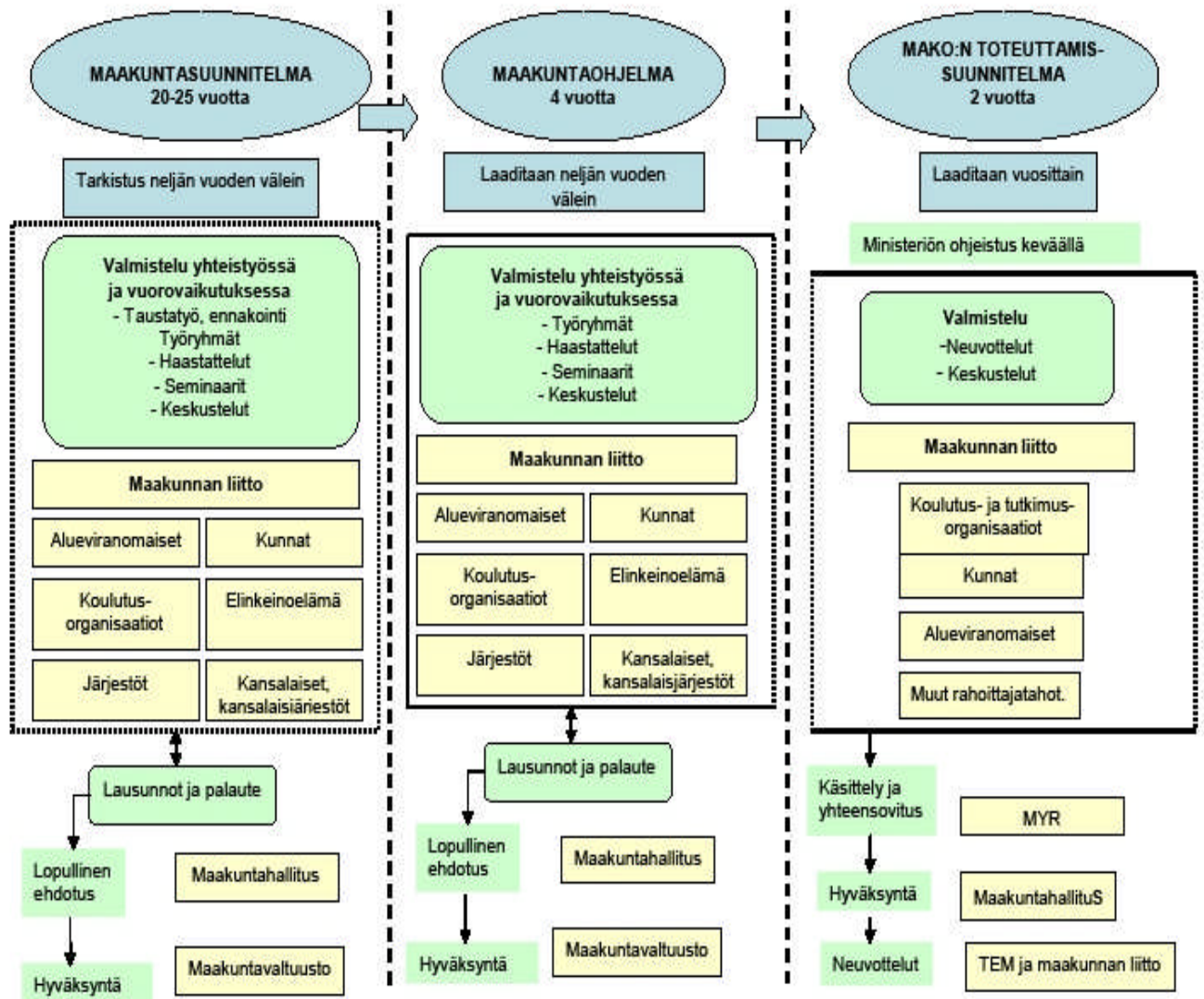
Alueellisen koulutustarjonnan ennakointi

Alueellisten koulutustarpeiden pitkän aikavälin ennakointi (maakuntien liitot ja niiden yhteistyötahot)
Lyhyen aikavälin koulutus- ja osaamistarveselvitykset (TE-keskukset, työvoimatoimistot ja oppilaitokset)

Ajantasainen alueellinen talouden ja työllisyyden kehityskuva

Aluetalouskatsaus (ktm), lt
Työmarkkinakatsaus (tm), lt
Maakuntien suhdannekatsaus (sm), lt
Alueiden tilannekatsaukset (alueet), lt

2.1 Maakunnan yleinen kehittäminen

Maakuntien suunnittelujärjestelmä sisältää kolmivaiheisen menettelyn, jossa maakuntasuunnitelma (20-30 vuotta), maakuntaohjelma (4 vuoden jakso) ja toteuttamissuunnitelmat (1 vuosi) täydentävät toisiaan. Niiden valmistelu tapahtuu eri tahojen laajana yhteistyönä. Keskeisinä yhteistyökumppaneina suunnitelmien ja ohjelmien valmistelussa maakuntien liitoilla ovat TE-keskus, elinkeino- ja työelämän järjestöt, koulutus- ja tutkimuslaitokset, seutukunnat, ympäristökeskus ja lääninhallitus.

Maakuntasuunnitelma antaa pitkän aikavälin perustan maakuntien strategiselle kehittämistyölle. Keskeiset linjaukset liittyvät väestön, työllisyyden, koulutustarjonnan sekä elinkeinojen kehitykseen. Maakuntasuunnitelmat toimivat myös aluerakenteen- ja yhdyskuntasuunnittelun perustana maakuntatason suunnittelussa.

Maakuntaohjelma on alueellinen kehittämissasiakirja, johon maakuntaa koskeva keskeinen materiaali ja sen pohjalta tehdyt johtopäätökset kootaan. Ohjelmat kattavat laajasti kaikki alueen strategi-

set painopisteet kuten: väestö, työllisyys, koulutus, yritystoiminta, infrastruktuuri, ympäristö, kulttuuri ja hyvinvointi. Työpaikkakehityksen ja elinkeinorakenteen muutosten ennakointi, koulutuksen ja t&k- toiminnan sekä niihin liittyvien rakenteiden kehittämistarpeet ovat tulleet entistä tärkeämmäksi osaksi alueellista kehittämistyötä. Maakuntaohjelman linjaukset ja esitykset perustuvat kehitysarvioihin maakunnan ja sen seutukuntien tulevasta kehityksestä. Ohjelmatyön avuksi on viime vuosina kehitetty entistä parempia työvälineitä elinkeinorakenteen kehityksen arvioimiseksi ja työvoimatarpeiden ennakoimiseksi, esim. Hemaasu-malli³. Näiden alueellisten työvälineiden ja jatkuvasti paranevan valtakunnallisen tietotuotannon avulla myös alueellinen ennakointityö on kehittynyt ja tullut olennaiseksi, pysyväksi osaksi maakunnallista suunnittelu- ja kehittämistyötä.

Maakuntaohjelman **toteuttamissuunnitelma** priorisoi maakuntaohjelman painopisteet vuositasolla. Maakunnan liitto käy toteuttamissuunnitelman tavoitteista neuvottelut eri sektoriministeriöiden kanssa. Toteuttamissuunnitelmissa arvioidaan myös esitettyjen kehittämiskohteiden rahoitustarve valtion budjetista. Menettely antaa mahdollisuuden verrata maakuntien rahoitusesityksiä valtion budjetin menokehyyksiin, joita VM ennakoi eri sektoreille koko maan tasolla lähivuosille.

2.2 Työvoimatarpeiden ennakointi keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä

Suomessa on 1960-luvulta alkaen arvioitu säännöllisesti työvoiman kysynnän ja tarjonnan keskipitkän ja pitkän aikavälin kehitystä. Viimeksi tätä työtä on toteutettu Työvoima 2025-projektissa, jonka loppuraportti julkaistiin vuoden 2007 alussa. Raportissa on analysoitu laaja-alaisesti työvoiman kysynnän ja tarjonnan sekä työelämän kehitystä lähivuosina ja pidemmällä aikavälillä. Kehitysnäkymät ja laskelmat on tuotettu laajassa, poikkihallinnollisessa työryhmässä asiantuntijayhteistyönä. Laskelmat on laadittu todennäköisimmäksi arvioidun peruskehityksen ja sitä paremman tavoitteellisen kehityksen mukaisesti.

Tärkeä osa työvoimatarpeiden ennakointimallia on tietojen alueellistaminen maakuntakohtaisiksi työvoiman kysyntäennusteiksi. Valtakunnallisten ennusteiden alueellistaminen on toteutettu SM:n alueiden kehittämisen yksikössä, joka on nyt siirtynyt osaksi TEM:ä. Maakunnat ovat arvioineet ennusteita ja jatkaneet ennusteiden työstämistä. Toimialaennusteiden pohjalta on laadittu ammattirakenne-ennusteet. Lisäksi on arvioitu työvoiman poistumat ja Opetushallituksen Mitentä-laskentamallin avulla tuotettu koulutustarve-ennusteet. Yhtenäisen menettelyn johdosta tulokset ovat vertailtavissa eri maakuntien välillä.

Työvoima 2025-projektissa laaditut arviot työllisyyden toimialoittaisesta kehityksestä ovat perustana opetusministeriön ja Opetushallituksen pitkän aikavälin koulutuksen määrällisille arvioille Koulutustarjonta 2012-projektissa. Valtakunnallisen työn tuloksia on käytetty hyväksi myös alueellisessa ennakointityössä.

Kehittämisehdotus

TEM:n toimesta tuotetaan alueiden kehittämistyön tueksi pitkän aikavälin kehitysarvioita. Kehitysarviot tuotetaan yhteistyössä maakuntien kanssa. Ne sisältävät väestö-, työvoima- ja toimialaennusteita koko maan ja maakuntien osalta.

2.3 Koulutustarpeen määrällinen ennakointi

Koulutustarpeen ennakoinnilla pyritään varmistamaan koulutuksen tarjonnan mahdollisimman hyvä vastaavuus työelämän tarpeisiin. Ennakoinnissa otetaan huomioon myös nuorille asetetut koulutukselliset tavoitteet mm. siten, että kaikille perusasteen päättävälle turvataan jatko-opiskelupaikka.

³ Rissanen, Henrik (2005): Ennakointimalli maakuntasuunnittelun tueksi ”HEMAASU 2030” –hanke. Pohjois-Savon liitto. Kuopio 2005.

Koulutuksen määrällinen ennakointi on keskeinen osa koulutuspolitiikkaa ja koulutuspoliittisen tavoitteiden asettamista.

Koulutustarpeen ennakoinnissa on sekä valtakunnallinen että alueellinen ulottuvuutensa. Valtakunnan tason ennakoinnin pohjalta asetetaan tavoitteet koko koulutustarjonnan mitoittamiseksi, kun taas aluetason ennakoinnilla pyritään tarjonta kohdistamaan mahdollisimman hyvin alueen elinkeinorakenteeseen ja väestöpohjaan. Valtakunnan tason ja alueellisen tason toimintojen tulisi olla mahdollisimman hyvässä vuoropuhelussa keskenään siten, että yhtäältä valtakunnan tason tavoitteet heijastuvat aluetasolle ja toisaalta siten, että aluetason erityispiirteet voidaan ottaa päätöksenteossa huomioon.

Koulutustarpeen määrällistä ennakointia tapahtuu kolmella tasolla:

- Valtakunnallisella tasolla määrällinen ennakointi on viime vuosina kytkeytynyt koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman valmisteluun, jossa ennakointitulosten pohjalta valtioneuvostotasolla on päätetty ala- ja astekohtaisesta koulutustarjonnan mitoittamisesta. Valtakunnan tasolla ennakointitietoa hyödynnetään myös koulutustarjonnan ohjauksessa, kuten ammatillisen koulutuksen järjestämislupien muutoksissa ja korkeakoulujen tulosohjauksessa. Valtakunnan tason koulutustarpeen ennakoinnissa keskeinen tiedontuottaja on Opetushallitus. Myös muuta, esimerkiksi ESR-rahoitteista, ennakointitietoa on käytettävissä.
- Aluetasolla koulutustarjonnan ennakointi kytkeytyy maakuntastrategioihin ja alueiden yleiseen kehittämiseen. Osana aluekehittämisvelvoitettaan maakuntien liitot ovat yhteistyössä valtion aluehallinnon ja keskeisten muiden sidosryhmien kanssa tehneet ennakointilaskelmia. Maakuntien ennakointilaskelmat on sovitettu yhteen kehittämissuunnitelmaprosessin aikataulun kanssa siten, että niitä on voitu ja voidaan hyödyntää valtioneuvoston päätöksenteossa. Opetushallitus tukee aluetason toimijoita ennakointiprosesseissa ja ennakointiosaimisen kehittämisessä.
- Aluetasolla TE-keskukset perustavat työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen hankintasuunnitelmansa vuosittain toistettavaan työelämän muutosten lyhyen aikavälin ennakointiin.
- Koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut ennakoivat koulutustarpeita omassa toimintaympäristössään ja arvioivat tarjontaansa suhteessa havaittuun tarpeeseen.

2.3.1 Koulutustarpeiden pitkän ja keskipitkän aikavälin ennakointi

Koulutustarpeiden pitkän ja keskipitkän aikavälin ennakoinnin perustana ovat arviot työvoiman tulevasta kysynnästä ja tarjonnasta ja tavoitteena on parantaa työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa. Alueellisia koulutustarpeita on ennakoitu joka neljäs vuosi tuotettavan koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman (Kesu) laadinnan yhteydessä. Koulutustarpeiden alueellinen ennakointi perustuu alueen (maakunnan) omiin kehittämistavoitteisiin (maakuntaohjelmat, -suunnitelmat).

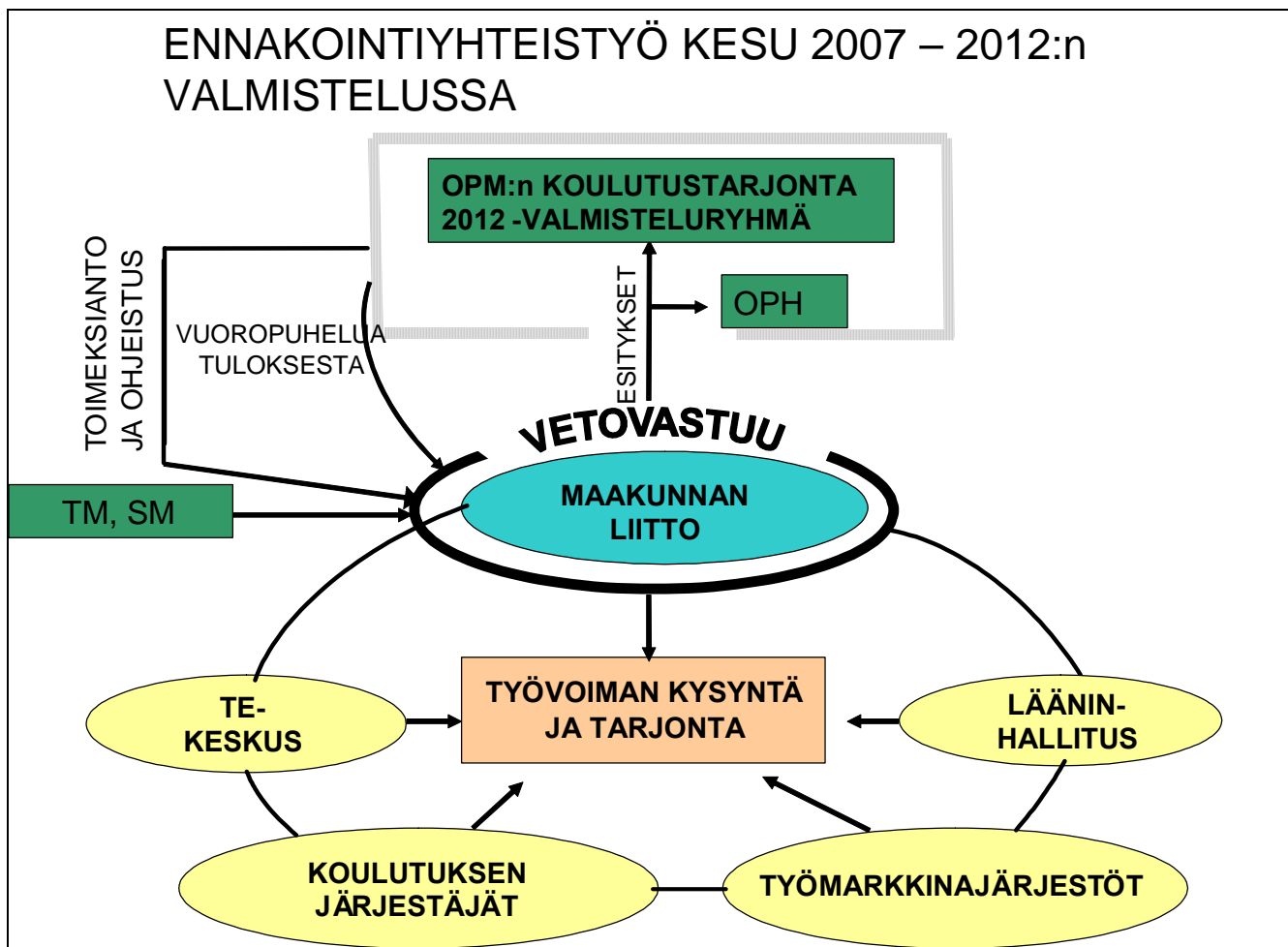
Valtakunnallisen koulutustarve-ennakoinnin perustana olevan työvoiman kysynnän (toimialoittain) ennakointitiedon on tuottanut työministeriö poikkihallinnollisella yhteistyöllä. Niin valtakunnallisessa kuin alueellisessakin ennakointityössä käytettävän tilastoaineiston on hankkinut ja kustantanut opetushallinto.

Ennakointitulokset antavat pohjan OPM:n ja korkeakoulujen välisten tulostavoitteiden asettamiselle sekä ammatillisen peruskoulutuksen järjestämislupien muutoksille. Maakunnittaisen koulutustarve-ennakoinnin tulisi ohjata maakuntasuunnittelua ja koulutuksen järjestäjien vuosittaista koulutustarjonnan suuntaamista eri opintoaloille.

Alueellinen koulutustarve-ennakointi toteutetaan maakunnan liiton johdolla yhteistyössä ainakin TE-keskuksen, lääninhallituksen, koulutuksen järjestäjien sekä työmarkkinajärjestöjen kanssa. Ope-

tushallitus ohjeistaa tämän työn ja tukee sitä koulutuksella ja seminaareilla. Opetushallitus myös ylläpitää alueiden ja keskushallinnon vuoropuhelun tarkoitettua internet-sivustoa.

Työvoima- ja koulutustarpeiden ennakointi käsittää nuorten tutkintoon johtavan koulutuksen opin- toaloittain ammatillisessa peruskoulutuksessa, ammattikorkeakoulutuksessa sekä yliopistokoulutuk- ssa. Myös tutkintotavoitteisesta ammatillisesta aikuiskoulutuksesta pyritään tuottamaan työelä- män tarpeisiin pohjautuvaa pitkän aikavälin koulutustarvetietoa.

Alueellisessa koulutustarve-ennakoinnissa on kolme kohtaa, joissa tulee onnistua:

- maakunnan omien kehittämistavoitteiden huomioiminen koulutuksen määrällisessä ja laadullisessa suuntaamisessa
- rakentavan vuoropuhelun ja riittävän koordinaation syntyminen alue- ja valtakunnantason ennakointiprosessien välille
- ennakoititiedon vaikuttavuuden varmistaminen

Ennakoinnin tulisi edistää työmarkkinoiden tarpeisiin vastaamista. Siksi ennakoinnin tulisi olla niin läpinäkyvää, että työmarkkinoiden muutosten vaikutukset pystytään nopeasti tunnistamaan.

Kehittämisehdotus

Alueellisessa ennakoinnissa tulee hyödyntää koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmien valmistelussa tähän asti saatuja kokemuksia. Opetushallinnon ja keskeisten ministeriöiden yhteistyötä tulee jatkaa ja kehittää. Työvoiman kysyntään liittyvän alueellisen toimialaennakoinnin tulee olla työ- ja elinkeinoministeriön ja alueellisten ennakoitiverkostojen vastuulla ja valtakunnallisen toimialaennakoinnin työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla.

Opetushallinnon vastuulla tulee olla valtakunnallinen koulutustarpeiden, lähinnä keskipitkän ja pitkän aikavälin ennakointi (ml. aikuiskoulutuksen ennakointi sekä osaamistarpeiden ennakointi ja sen kehittäminen), koulutustarpeiden ennakointimenetelmien kehittäminen, yhdenmukaisuuden turvaaminen valtakunnallisessa ja alueellisessa ennakoinnissa sekä alueellisen koulutustarpeiden ennakoinnin tuki. Alueellisesta koulutustarpeiden ennakoinnista vastaavat alueelliset ennakoitiverkostot.

Alueelliset koulutustarpeiden ennakointitulokset tulee nykyistä paremmin sovittaa yhteen valtakunnalliseen kokonaismitoitukseen. Alueellisen ennakointitiedon jakamisesta ovat vastuussa alueelliset toimijat ja valtakunnallisen tiedon jakamisesta opetushallinto.

2.3.2 Aikuiskoulutuksen ennakointi

Aikuiskoulutuksen tulee kyetä reagoimaan nopeasti paikallisiin työvoiman tarpeiden muutoksiin. Yritysten muutostilanteet tapahtuvat nopeasti ja aiheuttavat uusia koulutustarpeita. Yhä yleisemmin painotetaan työssä olevan henkilöstön osaamisen kehittämistä, jolla pyritään ehkäisemään työttömyysuhkaa ja varautumaan yritysten työvoimatarpeisiin.

Ammatillisen aikuiskoulutuksen lyhyen aikavälin ennakoinnin tavoitteena on sopeuttaa työvoiman osaamista markkinoilla tapahtuviin nopeisiin muutoksiin. Aikuiskoulutuksen lyhyen aikavälin ennakointia toteuttavat ennen muuta TE-keskukset ja koulutuksen järjestäjät. Aikuiskoulutuksen keskipitkän ja pitkän aikavälin ennakointi perustuu esim. ennakoituista ammattisiirtymistä johtuvan koulutustarpeen analyysiin tai väestön koulutustasossa tapahtuviin muutoksiin. Lyhyen aikavälin aikuiskoulutuksen ennakoinnin koordinoinnista vastaa työ- ja elinkeinoministeriö ja keskipitkän ja pitkän aikavälin ennakoinnista opetushallinto. Aikuiskoulutuksen ennakoinnissa hyödynnetään alueellisia ennakoitiverkostoja ja valtion aluehallintoa, kuten nuorille suunnatun koulutuksen ennakoinnissa.

Lähes kaikissa TE-keskuksissa sovelletaan **työvoiman ja koulutuksen tarvetiedustelua (tktt)**, jonka avulla saadaan tietoa alueen yritysten lyhyen aikavälin työvoimatarpeista. Tätä tietoa hyödynnetään ennen muuta työvoimakoulutuksen hankintaprosessin yhteydessä, mutta tietoa sovelletaan myös laajemmin yritysten kehittämiseen.

Uudella ESR-ohjelmakaudella toteutetaan valtakunnallinen kehittämisohjelma **Yritysten kehitys-, osaamis- ja työvoimatarvetiedustelu (KOTTI)**, jonka tavoitteena on rakentaa valtakunnallinen toimintamalli alueellisen työmarkkinainformaation haltuun ottamiseen ja ennakointiin. Malli perustuu neljän maakunnan alueilla toteutettuihin **yritysharava** – hankkeisiin, joissa on haastateltu puhe- ja kirjallisesti kattavasti valitun toimialan pk-yritykset. Yritysharavaa on käytetty myös äkillisten rakennemuutosten yhteydessä, esim. Perloksen tapauksessa. KOTTI-ohjelmassa tavoitteena on haastatella valtakunnallisesti n. 200 000 yritystä. Haastattelukierros toteutetaan n. 3 vuoden välein. Haastattelujen tulokset viedään yritysharava-mallin mukaisesti yhteiseen tietokantaan, johon on pääsy työhallinnon lisäksi mm. alueellisilla kehittämiskeskuksilla ja oppilaitoksilla. KOTTI-ohjelmalla pyritään saamaan tietoa yritysten rekrytointitarpeista, työvoiman osaamisen kehittämistarpeista, erityisryhmien kuten maahanmuuttajien ja pitkäaikaistyöttömien rekrytointimahdollisuuksista, henkilöstön eläkepoistumista sekä organisaatioiden tuotantokapasiteetin ulkoistamis- tai sisäänottomahdoli-

suuksista. KOTTI-ohjelman tavoitteena on palvella TEM-hallinnonalan lisäksi seudullisten kehittämissyhtiöiden, kuntien, oppi- ja tutkimuslaitosten sekä eri yrityspalvelujen tietotarpeita.

Kehittämisehdotus:

Alueellisten kokemusten pohjalta kehitetään yritysharava- ja TKTT-menetelmien yhteensovittamista, jotta menetelmät täydentäisivät toisiaan saumattomasti.

Paikallistasolla pitää koordinoida yrityksiin kohdistuvaa tiedonhankintaa ja pyrkiä välttämään samoihin yrityksiin kohdistuvat selvitykset ja kyselyt. Yrityksissä on koettu ongelmaksi, että moni toimija, toisistaan riippumatta, tiedustelee yrityksiltä lyhyen aikavälin työ- ja koulutustarpeita. Työvoimatoimistojen, TE-keskuksen ja oppilaitosten toteuttamien yrityskäyntien yhteydessä keräämä tieto työ- ja osaamistarpeista tulee olla alueen keskeisten toimijoiden käytettävissä samaan tapaan kuin edellä mainitussa Yritysharavassa. Tiedon jakamisessa pitää ottaa huomioon yrityskohtaisen tiedon luottamuksellisuus ja se, että julkisille kouluttajatahoille jaettava tieto ei vääristä kilpailua.

Lyhyen ja pitkän aikavälin ennakointitiedon käsittely alueellisessa ennakointiverkostossa parantaa alueen toimijoiden tietopohjaa ja luo edellytykset yritys kentästä nousevien heikkojen signaalien huomioimiseen alueellisessa kehittämistyössä ja osana pitkän aikavälin ennakointia. Tavoitteena tulee olla myös julkisten palvelujen parempi kohdentaminen ja sitä kautta vaikuttavuuden parantaminen.

Kehittämisehdotus:

Alueellinen ennakointiverkosto koordinoi maakunnassa toteutettavaa yrityksiin kohdistuvaa tiedonhankintaa, jotta tietoa jaetaan tehokkaasti ja vältetään päällekkäinen työ.

2.4 Ajantasainen alueellinen talouden ja työllisyyden kehityskuva

Strategista suunnittelua tukevan pitkän ja keskipitkän aikavälin ennakkoinnin ohella maakunnissa tarvitaan jatkuvaa toimintaympäristön analysointia ja heikkojen signaalien tunnistamista, jotta osataan varautua äkillisiin toimintaympäristön muutoksiin. Tämä tilannekuva voi perustua sekä lyhyen aikavälin ennakointiin että nykytilan analysointiin.

Työ- ja elinkeinoministeriön muodostavat toimijat (tm, ktm ja sm:n aluekehitysosasto) ovat tuottaneet omaa sektorinäkökulmaansa painottavia alueellisia katsauksia. Näiden lisäksi alueilla on itse laadittu omia talouden ja työllisyyden tilannetta ja kehitysnäkymiä kuvaavia katsauksia.

Aluetalouskatsaus (ktm)

Kauppa- ja teollisuusministeriössä on kerätty vuodesta 2004 lähtien vuosittain TE-keskusten näkemyksiä alueensa elinkeinoelämän ja työllisyyden kehityksestä. Vuoden 2006 kesällä aluetalouskatsauksen laatiminen yhdenmukaistettiin ja näkemykset tuotettiin seutukunnittain. Aluetalouskatsaus tuotetaan nyt kahdesti vuodessa: helmikuussa ja elokuussa. Samanaikaisesti on myös Finnvera kerännyt aluekonttoreiltaan näkemyksiä. Myös KTM:n tilaama pk-toimintaympäristöbarometri on julkaistu samassa yhteydessä kesällä. Aluetalouskatsaus tarjoaa lyhyen aikavälin ennakointitietoa elinkeinoelämän, työllisyyden, työttömyyden ja tasapainoisen aluerakenteen kehityksestä seutukunnittain tarkasteltuna.

Vuoden 2007 kesällä toteutetun aluetalouskatsauksen valmisteluun osallistuivat myös maakuntien liitot, millä varmistettiin, että maakunnan liitolla ja TE-keskuksella on yhtenevä näkemys alueen tilanteesta. Aluetalouskatsausta hyödynnetään TE-keskusten tulossuunnittelussa ja katsaus toimii myös valtioneuvoston budjettivalmisteluja taustapaperina. Aluetalouskatsaus palvelee mm. äkillisiin rakennemuutoksiin varautumisessa.

Työmarkkinakatsaus (tm)

Työministeriö on koonnut alueellista ennakointitietoa keväisin ja syksyisin tuotettuun Työmarkkinakatsaukseen. Työmarkkinakatsaus on näkemys työmarkkinoiden nykyisestä tilasta ja ennuste tulevasta kehityksestä sekä yhteenvedo työvoima- ja elinkeinokeskusten ja työvoimatoimistojen tekemistä omien talousalueidensa työmarkkinoiden kehityksestä ja tulevaisuuden ennakoinnista. Kevään työmarkkinakatsaus on tehty työministeriön hallinnon toiminta- ja taloussuunnitelmaa ja talousarvioesitystä varten. Syksyn katsaus palvelee alueellisten työvoimapolitiittisten tulostavoitteiden suunnittelua ja seurantaa.

Maakuntien suhdannekatsaus (sm)

Sisäministeriön aluekehitysosasto on laatinut vuosittain raportin maakuntien suhdannekehityksestä. Raportissa kuvataan maakuntien viimeaikaista kehitystä tuoreimpien tilastotietojen sekä tutkimuslaitosten tekemien kehitysarvioiden valossa. Keskeisiä tarkasteltavia muuttujia ovat yritystoiminnan liikevaihto toimialoittain sekä vienti, työllisyys ja muuttoliike.

Alueiden tilannekatsaukset (alueet)

Useimmat maakunnat ja suurimmat kaupunkialueet tuottavat omia alueen taloutta, työmarkkinoita ja suhdannekehitystä kuvaavia katsauksia. Ne antavat tarkennetun kuvan alueiden viimeaikaisesta kehityksestä, minkä vuoksi niitä tulisi hyödyntää myös keskushallinnon seuranta- ja ennakointitoiminnassa eri sektoreilla.

Kehittämisehdotus:

Alueiden tilannekuvaa ylläpitävissä katsauksissa on runsaasti hyödyllistä tietoa, mutta myös päällekkäisyyttä, joka voidaan poistaa sopivalla työnjaolla eri toimijoiden kesken.

Työ- ja elinkeinoministeriö huolehtii siitä, että alueilla tuotetaan yhtenäisellä perusrakenteella toimintaympäristön nykytilaa ja lähitulevaisuutta kuvaava katsaus, johon yhdistetään nykyisten aluetalous-, työmarkkina- ja maakuntien suhdannekatsausten olennainen sisältö. Keskushallinnossa tuotetaan näiden pohjalta vertailutietoa ja yhteenvedoja alueellisesta kehityksestä.

3. Ennakointitiedon vaikuttavuuden ja käytettävyyden parantaminen

3.1 Ennakointitiedon vaikuttavuuden parantaminen

Ennakointitiedon vaikuttavuudella tarkoitetaan vaikuttavuutta varsinaiseen päätöksentekoon. Ennakointitiedon vaikuttavuuden perusedellytys on se, että ennakointi on kytketty strategia- ja päätöksentekoprosesseihin. Toisaalta ennakoinnilta edellytetään tiettyä riippumattomuutta, jolloin kriittisillekin ja epätavallisille ajatuksille voidaan antaa tilaa ja mahdollisuus tulla esiin. Ennakoinnin riippumattomuutta on korostettu esimerkiksi valtioneuvoston ennakointiverkoston loppuraportissa.

Ennakoinnissa on tärkeää saada päätöksentekijät osallisiksi ennakointiprosessin eri vaiheissa, jotta saadaan varmistettua ennakoinnin kytkentä päätöksentekoon. Ennakointitoiminnan vaiheita ovat mm. toiminnan fokusointi, organisointi, tiedon tuottaminen ja johtopäätösten tekeminen. Päätäjien on tärkeä olla itse luomassa näkemyksiä tulevaisuudesta. Koska työvoiman saatavuuden turvaamiseksi on tarpeen parantaa erityisesti koulutustarpeiden ennakoinnin vaikuttavuutta, on koulutuksen järjestäjien mukanaolo koulutustarpeiden ennakoinnissa tärkeää.

Kehittämisehdotus:

Alueelliset ennakointiverkostot muodostetaan siten, että päätöksiä tekevät tahot ovat mahdollisuuksiensa mukaan mukana itseään koskevissa ennakointiprosesseissa.

3.2 Ennakointitiedon käytettävyyden parantaminen

Ennakointitiedon käytettävyyteen liittyy tiedon ymmärrettävyys ja havainnollisuus sekä tiedon helppo saatavuus.

Ennakointitiedon tuottaminen, keruu ja jakelu on tähän asti hoidettu alueellisin ratkaisuin käyttäen hyväksi olemassa olevia tietolähteitä sekä omia järjestelmiä. Alueilla on luotu omia www-palveluja, joiden asema ennakointitiedon jakelukanavana on yleisesti vakiintunut. Alueiden omien palvelujen kehittämistä ja ylläpitoa tulee jatkaa.

Alueiden omien tietopalvelujen ja valtakunnallisten ennakointitietoa ja tilastotietoa jakavien sivustojen välistä yhteensopivuutta tulee kehittää edelleen.

Päätöksentekijän kannalta on toivottavaa, että ennakointitieto esitetään mahdollisimman havainnollisesti ja ymmärrettävästi. Tiedon esittämiseen onkin viime aikoina panostettu; esim. lääninhallituksen toteuttamissa ennakointikatsauksissa keskeiset päätelmät oli tiivistetty mahdollisimman luettavaan ja ymmärrettävään muotoon. Samaan tapaan ktm:n aluetalouuskatsauksessa on pyritty havainnolliseen ja nopeasti luettavaan esitystapaan.

Työvoimakoulutusten hankintaa suunnitteleville tarkoitettussa koulutuksen KOHTI-kohdentamisjärjestelmässä on onnistuttu integroimaan heterogeenistä osaamisten kysyntää ja tarjoaa kuvaavaa tilastoaineistoa samaan tarkasteluun ja helpottamaan tietojen hyödyntämistä jalostuslaskennalla. KOHTI-mallissa voi vapaasti siirtyä seututasolta, TE-keskus- tai valtakunnan tasoille ja samanaikaisesti ammattiluokittelussa 1-numerotasolta aina 5-numerotasolle saakka. Mallin keskeisenä antina on potentiaalisimpien koulutuksella työllistymisiin johtavien ammattien nostaminen esiin, mutta se myös vertailee aiemmin toteutuneen ja optimaaliseksi laskemansa kohdentamisen allokatioita. KOHTI-mallin ennakoivuutta voi säädellä valitsemalla tarkasteluun tulevaisuustilastoja ja painottamalla niitä.

Opetushallituksen Ennakoinnista Eteenpäin! – projektin tavoitteena on parantaa ennakointitiedon hyödynnettävyyttä muokkaamalla sitä käyttäjien tarpeisiin. Räättälöity ennakointitieto palvelee opilaan- ja opinto-ohjaajia, työhallinnon asiantuntijoita sekä koulutuksen järjestäjiä ja korkeakouluja. Hanketta rahoittavat opetusministeriö ja Euroopan sosiaalirahasto. Projekti on osa Opetushallituksen ylläpitämää ennakoinnin sähköisen tietopalvelun (ENSTI) kehittämistä.

4. Alueellisten ennakointiverkoston ja valtakunnallisten ennakointiverkoston yhteistyö

Kansantalouden kehityksen kannalta tärkeiden kehityskulkujen ennakointi on osa ministeriöiden strategista suunnittelua ja poliittista päätöksentekoa. Ministeriöiden ja viranomaistahojen lisäksi kansallisen tason ennakointihankkeiden toteutukseen ovat osallistuneet elinkeinoelämän keskusjärjestöt, Sitra, Tekes ja useat tutkimuslaitokset.

Valtakunnallisesti tärkeiden klustereiden ja toimialojen ennakointi on ollut luontevaa toteuttaa koko maata koskevin valtakunnallisina hankkeina. Myös megatrendien kuten globalisaation, ikääntymisen ja teknologisen kehityksen arviointi toimii luontevimmin valtakunnan tasolla toteutettavina en-

nakointeina. Alueiden kannalta pelkkä valtakunnan tason tarkastelu ei kuitenkaan ole riittävä, sillä alueiden väliset erot ovat suuret ja megatrendit vaikuttavat eri tavalla eri alueilla. Alueellisten toimijoiden ja ennakoitiverkostojen on itse arvioitava keskitetysti tuotetun ennakoititiedon vaikutukset omalla alueellaan. Tätä työtä helpottaa, jos valtakunnallisesti toteutetuissa ennakoinneissa otetaan alueellinen näkökulma huomioon jo toteutusvaiheessa.

Määrällisten ennusteiden tuottaminen väestöstä, kansantaloudesta ja työllisyydestä tapahtuu pääsääntöisesti valtakunnallisesti. Alueellisia ennusteita voidaan myös tuottaa keskitetysti, esim. Tilastokeskuksen väestöennusteet, Etlan tuottamat maakunnittaiset ennusteet työllisyydestä, tuotannosta, väestöstä sekä TM:n työvoiman kysynnän ja tarjonnan ennuste.

On tärkeää, että alueellisten ennusteiden tuottaminen tapahtuu vuorovaikutuksessa alueellisten toimijoiden kanssa., jotta saadaan mahdollisimman luotettavia ennusteita.

Alueiden kehittämisen tarpeisiin toteutetaan alueellisia toimiala- ja klusterikohtaisia ennakoititutkimuksia ja osaamistarvekartoituksia. Tuotettava tieto pohjautuu yleensä alueen yrityksiltä ja muilta toimijoilta kerättävään tietoon. Vaikka tällaiset selvitykset ovatkin aina ainutkertaisia ja koskevat tiettyä, rajattua kohderyhmää, tuottavat selvitykset usein tietoa, joka on hyödynnettävissä myös muilla alueilla. Alueellisten selvitysten valmistelua, toteutusta ja hyödyntämistä parantaisi tieto paitsi valtakunnallisista samaa alaa koskevista hankkeista myös tieto muilla alueilla toteutetuista tai suunnitteilla olevista hankkeista. Ennakointihankkeita koskevan tiedon saantia tulee jatkossa edelleen parantaa. Koulutus- ja osaamistarpeiden ennakoititietojen osalta tähän tarpeeseen pyritään vastaamaan OPH:n Ensti –tietopalvelulla.

Valtioneuvoston kanslia on asettanut kuluvan hallituskauden loppuun toimivan valtioneuvoston ennakoitiverkoston, joka toimii ministeriöiden ennakoinnin yhteistyölinkkinä ja koordinaattorina. Ennakoitiverkoston on panostettu aiempaa vahvemmin ja se tulee osallistumaan mm. valtioneuvoston tulevaisuusselonteon laadintaan.

Työn, yrittämisen ja työelämän politiikkaohjelma on ottanut työvoima- ja koulutustarpeiden ennakoinnin kehittämisen yhdeksi tavoitteekseen. Työryhmä uskoo, että politiikkaohjelma poikkihallinnollisena ohjelmana voi tuoda lisäarvoa myös alueellisen ennakoinnin kehittämiseksi.,

Ministeriöiden lisäksi ennakointiin panostavat mm. TEKES ja Sitra, jonka kansallinen ennakoitiverkosto tulee linkittämään entistä vahvemmin alueelliseen ennakointiin.

Käytännön työkaluja verkostojen väliseen yhteydenpitoon ovat esimerkiksi koulutustilaisuudet ja seminaarit, jotka kokoavat yhteen sekä alueiden että kansallisen tason ennakoijia ja lisäävät siten tietoa ja yhteistyötä. Tämän lisäksi tulee kehittää ennakointia edistäviä tietopalveluja, jotka antavat tietoa ennakointiin liittyvistä aineistoista ja menetelmistä (tietokannat, analyysit, verkostot, mallit).

Lähteet:

Euroopan Komissio. Toim. Toivonen & Nieminen (2003): Alueellisen ennakkoinnin käytännön opas

Leveälähti, Samuli (2006): Koulutustarjonnan alue-ennakointiyhteistyön nykytila ja kehittämistarpeet. Opetushallitus. Moniste 4/2006.

Kaivo-oja, Jari & Laitinen, Katja (2007): Alueellisen ennakkoinnin haasteet ja toimintamallit – Case SataEnnakointi. Turun kauppakorkeakoulu, Porin yksikkö. Nro A17/2007.

Oilinki-Nenonen, Pirkko (2007): Tienna. Tieto- ja ennakointipalvelun kehittäminen Pohjois-Pohjanmaalla. Tietotarvekartoitus. Pohjois-Pohjanmaan liitto.

Valtioneuvoston ennakointiverkosto (2007): Valtioneuvoston ennakointiverkosto 2004-2007. Loppuraportti. Valtioneuvoston ennakointiverkoston raportti 1/2007. Työministeriö.

Rissanen, Henrik (2005): Ennakointimalli maakuntasuunnittelun tueksi ”HEMAASU 2030” – hanke. Pohjois-Savon liitto. Kuopio 2005.

Hällström, Eric (2007): KOHTI – työvoimakoulutusten kohdentamisen tietojärjestelmä - Käyttöohje. Työministeriön sisäinen asiakirja

Opetusministeriö (2008): Selvitys koulutus- ja osaamistarpeiden kehittymisestä sekä ennakkoinnin tilasta ja kehittämistarpeista. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:5.